

УДК 343.341.1

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1\(55\)-1427-1440](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1(55)-1427-1440)

Павлова Тетяна Олександрівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, тел.: (050) 978-43-60, <https://orcid.org/0000-0002-2558-823X>

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ПОРУШЕННЯМ ТА ОБХОДОМ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ

Анотація. У статті досліджено етапи спроб криміналізації суспільно небезпечного діяння, пов'язаного з порушенням та обходом економічних санкцій. Проаналізовано законопроекти щодо криміналізації порушень та обходу економічних санкцій. Встановлено, що термін «санкція» має багаторівневе значення та використовується у різних значеннях. Цей термін вживається як у національному, так і міжнародному законодавстві у якості обмежувального заходу. Санкції виступають юридичними гарантіями захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігають порушенню та сприяють відновленню порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави.

У процесі аналізу чинного вітчизняного регулятивного законодавства про санкції встановлено його неузгодженість та недосконалість, неврегульованість питань контролю за виконанням санкційних приписів та відсутності відповідальності за їх порушення, що суттєво зменшує їх ефективність. Спроби запровадити кримінальну відповідальність за порушення санкцій були зроблені декілька разів.

Проведений аналіз Закону України «Про санкції» та законопроектів щодо криміналізації порушення та обходу економічних санкцій, як обмежувального заходу, дозволяє зробити висновки про необхідність: підвищення ефективності санкційної політики України через законодавчу регламентацію питань контролю за виконанням санкційних приписів та відповідальності за їх порушення; узгодження положень регулятивного законодавства щодо запровадження санкцій та їх застосування; внесення змін до кримінального законодавства України та запровадження кримінальної відповідальності за порушення та обхід спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) та/або умисний обхід санкції, оскільки відсутність персональ-

ної кримінальної відповідальності породжує безкарність та провокує порушення; визначення в національному законодавстві органу державної влади, уповноваженого на здійснення контролю за дотриманням економічних санкцій; гармонізації національного законодавства про санкції та відповідальність за їх порушення з європейським.

Ключові слова: криміналізація, економічні санкції, кримінальна відповідальність, санкції, обмежувальні заходи, злочин, забезпечення дотримання економічних санкцій, кримінальна відповідальність за порушення економічних санкцій, Європейський Союз, об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, суб'єкт кримінального правопорушення, суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Pavlova Tetiana Oleksandrivna Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics, Odesa I. I. Mechnikov National University, Frantsuzskiy Boulevard, I. I. Mechnikov National University, Odesa, tel.: (050) 978-43-60, <https://orcid.org/0000-0002-2558-823X>

ON THE CRIMINALIZATION OF THE VIOLATION AND CIRCUMVENTION OF ECONOMIC SANCTIONS

Abstract. The article examines the stages of attempts to criminalize socially dangerous acts related to the violation and circumvention of economic sanctions. Have been analyzed the draft laws regarding the criminalization of violations and circumvention of economic sanctions. It is established that the term «sanction» has a multi-level meaning and is used in various contexts. This term is used both in national and international legislation as a restrictive measure. Sanctions serve as legal guarantees for the protection of national interests, national security, sovereignty, and territorial integrity of Ukraine, countering terrorist activities, as well as preventing violations and promoting the restoration of violated rights, freedoms, and legitimate interests of Ukrainian citizens, society, and the state.

The analysis of the current domestic regulatory legislation on sanctions has revealed its inconsistency and imperfections, the lack of regulation regarding the control over the implementation of sanction provisions, and the absence of responsibility for their violations, which significantly reduces their effectiveness. Attempts to introduce criminal responsibility for the violation of sanctions have been made several times.

The analysis of the Law of Ukraine «On Sanctions» and the draft laws on criminalization of violation and circumvention of economic sanctions, as a restrictive measure, allows us to conclude that it is necessary to: increase the

effectiveness of Ukraine's sanctions policy through legislative regulation of control over the implementation of sanctions orders and liability for their violation; harmonize the provisions of regulatory legislation regarding the imposition and application of sanctions; amend Ukraine's criminal legislation and introduce criminal responsibility for violations and circumvention of special economic or other restrictive measures (sanctions) and/or intentional circumvention of sanctions, as the lack of personal criminal responsibility leads to impunity and provokes violations; define in national legislation the state authority authorized to exercise control over compliance with economic sanctions; harmonize national legislation on sanctions and liability for their violations with European legislation.

Keywords: criminalization, economic sanctions, criminal responsibility, sanctions, restrictive measures, crime, enforcement of economic sanctions, criminal responsibility for violation of economic sanctions, European Union, object of a criminal offense, objective element of a criminal offense, subject of a criminal offense, subjective element of a criminal offense

Постановка проблеми. Термін «санкція» має багатовимірне (багаторівневе) значення та використовується у різних значеннях. Цей термін вживається як у національному, так і міжнародному законодавстві. У теорії національного права санкція традиційно визнається як невідгідні наслідки, які настають щодо суб'єкта правопорушення в наслідок порушення норм та невиконання певних зобов'язань. У міжнародному праві санкції відносяться до обмежувальних заходів проти держав, які застосовуються з метою позбавлення економічної бази держави-агресора для ведення агресивної війни, та є дієвим примусовим засобом забезпечення дотримання норм міжнародного права.

Тема застосування санкцій набула свого актуального значення для України з початком агресії РФ проти незалежної України у 2014 році, тому виникла необхідність визначення на законодавчому рівні поняття, видів санкцій як примусового обмежувального заходу. Так було прийнято Закон України «Про санкції» від 14.08.2014 р. № 1644-VII (далі – Закон України «Про санкції») [1] та інші регулятивні закони.

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію незалежної України виникло багато питань, пов'язаних з необхідністю кваліфікації дій суб'єктів, які ухилялися від виконання накладених економічних санкцій, але у чинному Кримінальному кодексі України відсутній склад кримінального правопорушення, який передбачає кримінальну відповідальність за порушення економічних санкцій. Наявність такого складу сприяло б ефективній реалізації санкційної політики Європейського Союзу (далі – ЄС) за порушення обмежувальних заходів на національному рівні. Імплементация Директиви ЄС 2024/1226 від 24.04.2024 р. та криміналізація порушень і обходу санкцій є

однією з умов вступу України до ЄС, оскільки відсутність персональної відповідальності породжує безкарність та провокує порушення у вказаній сфері. З огляду на це, у статті буде проаналізовано складнощі криміналізації суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із порушенням економічних санкцій, які існують сьогодні в контексті поставленої проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження криміналізації займалися такі вчені як Д. О. Балобанова, А. А. Митрофанов, Н. А. Орловська, Є. О. Письменський, В. О. Туляков, П. Л. Фріс тощо. Дослідженням злочинів проти основ національної безпеки займалися такі вчені як О. Ф. Бантишев, Х. В. Завада, В. К. Матвійчук, А. О. Полянський, О. А. Чуваков, О. В. Шамара тощо. Але досі відсутні комплексні наукові дослідження щодо проблем криміналізації суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із порушенням та обходом економічних санкцій. При цьому слід зазначити, що окремі думки, з вказаного питання, висловлені практикуючими юристами, а саме Д. Артимоваць, Б. Врублевським, В. Єнічем, Д. Шкаровським тощо.

Метою статті є дослідити етапи спроб криміналізації суспільно небезпечного діяння, пов'язаного з порушенням та обходом економічних санкцій; проаналізувати зміст основних законопроектів про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України та інших законів щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення законодавства про санкції.

Виклад основного матеріалу. Згідно з п. 38 Стратегії національної безпеки України, що затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020, «Україна вживатиме заходів з метою вдосконалення санкційної політики для збільшення ефективності впливу на об'єкт застосування санкцій і мінімізації шкоди для своїх національних інтересів» [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про санкції», «спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (далі – санкції) можуть застосовуватися з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави» [1]. Слід зазначити, що Закону України «Про санкції» регулює лише порядок запровадження та зняття санкцій, залишаючи питання контролю їх виконання та відповідальності за їх порушення, відкритим.

Згідно з даними Державного реєстру санкцій, станом на 23.01.2025 р., під санкціями України перебувають 18 070 осіб: 10 594 фізичних і 7 476 юридичних осіб [3].

Відсутність кримінальної відповідальності за порушення та обхід економічних санкцій суттєво зменшує їх ефективність. Хоча спроби запровадити

кримінальну відповідальність за вказані суспільно небезпечні дії були зроблені декілька разів. Поділимо їх на декілька основних етапів.

Перший етап – реєстрація законопроекту № 4002 від 01.09.2020 р., яким пропонувалося внести зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК України) шляхом запровадження нового виду злочину (ст. 209-2) – умисне порушення вимог законодавства щодо застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій). Покарання від штрафу до позбавлення волі до восьми років [4].

Вказаний законопроект також пропонував внести зміни до Закону України «Про санкції», зокрема створити уповноважений орган для нагляду та контролю за дотриманням законодавства про санкції і визначити Офіс генпрокурора ініціатором санкцій. Законопроект був включений до порядку денного Верховної Ради України, але зміни не ухвалили, оскільки він потребував суттєвого техніко-юридичного доопрацювання.

Другий етап – реєстрація законопроекту № 5193 від 02.03.2021 р., яким Кримінальний кодекс України пропонувалося доповнити двома видами злочинів, а саме: 1) ст. 110-3 «Порушення обмежень і заборон, встановлених щодо підсанкційних суб'єктів, якщо такі діяння загрожують незалежності України, суверенітету і територіальній цілісності держави, національній безпеці, або мають на меті зміну конституційного ладу насильницьким шляхом чи незаконне захоплення державної влади»; 2) ст. 209-2 «Умисне порушення вимог законодавства про санкції». Покарання – штраф від 85 тис. грн. до 1,7 млн. грн. [5].

У своєму висновку від 02.06.2021 р. фахівці Головного науково-експертного управління Верховної Ради розкритикували цей законопроект [5]. Слід погодитися з висловленими зауваженнями та зазначити, що майже однакової мети злочину, яка визначена у ч. 1 ст. 110-3 проекту та ч. 1 ст. 109 чинного КК України «зміну конституційного ладу насильницьким шляхом чи захоплення державної влади» [5]. Це свідчить про відсутність підстав включення спеціальної норми ч. 1 ст. 110-3, оскільки редакція ст. 109 КК України охоплює всі можливі прояви «дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади», що свідчить про нечіткість та неузгодженість запропонованих змін тощо. Законопроект так і не було внесено на перше читання, оскільки він є доволі загальним й рамковим та потребував суттєвого доопрацювання.

Третій етап – реєстрація законопроекту № 8384 від 25.01.2023 р., яким пропонувалося: 1) встановити кримінальну відповідальність за порушення вимог законодавства про санкції (нова ст. 111-3 Кримінального кодексу України; далі – КК України) та передбачити, що вказаний злочин буде підслідний Службі безпеки України, а досудове розслідування може здійснюватися у

формі спеціального досудового розслідування (нова редакція ч. 2 ст. 216 та ч. 2 ст. 297-1 Кримінального процесуального кодексу України); 2) внести зміни до ст. 55 КК та передбачити, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого новою ст. 111-3 цього Кодексу, призначається на строк від десяти до п'ятнадцяти років; 3) запровадити можливість застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за вчинення їхніми уповноваженими особами вищевказаного злочину (зміни до ст. ст. 96-3 та 96-9 КК у редакції проєкту); 4) визначити, що фізичним та юридичним особам, органам державної влади забороняється проводити операції, вчиняти дії, приймати рішення, які порушують та/або сприяють порушенню, уникненню стягнень та обмежень (блокуванню, забороні), передбачених рішеннями про застосування санкцій (нова ст. 5-3 Закону України «Про санкції») [6]. Але законопроект прийнято не було. Замість нього був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування санкцій» від 13.07.2023 р. № 3223-IX, в якому не було вирішено питання щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення законодавства про санкції.

Як висновок слід зазначити, що законопроекти № 5193 від 02.03.2021 р. та № 8384 від 25.01.2023 р., якими передбачалося запровадження кримінальної відповідальності за порушення санкцій, були дуже загальними й потребували суттєвого доопрацювання.

Четвертий етап – реєстрація законопроекту № 12406 від 14.01.2025 р., який був створений на базі Міністерства юстиції, Інституту законодавчих ідей та інших державних органів, яким запропоновано зміни до чинного Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, ЗУ «Про санкції» [7]. Цей законопроект було розроблено після прийняття Директиви ЄС 2024/1226 від 24.04.2024 р. щодо визначення кримінальних злочинів та покарання за порушення обмежувальних заходів ЄС. Усі держави-члени ЄС мають протягом року імплементувати положення вказаної Директиви до свого національного законодавства. Родовою ознакою порушень, які пропонується криміналізувати, є те, що вони порушують конкретні заборони й зобов'язання, визначені правом ЄС чи національним законодавством країн-членів ЄС.

Розглядаючи зміст терміну «криміналізація», слід зазначити, що криміналізація в цілому розглядається як процес, що полягає у виявленні суспільно небезпечних видів поведінки (індивідуальних її форм), визнання на державному рівні необхідності, можливості й доцільності кримінально-правової боротьби з ними шляхом фіксації їх у законі як злочинних і кримінально караних [8].

Вважаємо, що криміналізація є одним із способів (методів чи напрямів) реалізації кримінально-правової політики держави. Погоджуємося із позицією професора Є. О. Письменського, що «Суспільно-політичні зміни в Україні, які відбулися 2014 року і тривають досі, вимагають відмови від усталених негативних тенденцій у реалізації державної політики за всіма напрямками, включаючи кримінально-правовий. З оглядку на низку обставин ця сфера є особливо чутливою в наш час, необхідність її реформування серед іншого потребує поміркованості в застосуванні тих чи інших методів здійснення кримінально-правової політики, ретельного і глибокого аналізу приводів криміналізації та декриміналізації, дотримання певних умов» [8].

Кримінально-правові норми є похідними від норм законодавства, що регулюють порядок запровадження санкцій. При цьому слід зазначити, що певні складнощі застосування регулятивного законодавства щодо запровадження санкцій та їх застосування, обумовлені їх певною неузгодженістю. Наприклад, як пише Б. Врублевський, «згідно з Указом Президента України від 7 січня 2023 року № 4/2023 окремі артисти були позбавлені державних нагород, однак відповідно до ст. 16 Закону України «Про державні нагороди України» позбавлення державних нагород можливе лише в разі засудження нагородженого за тяжкий злочин за поданням суду у випадках, передбачених законом» [9] тощо. Тому перш, ніж впроваджувати кримінальну відповідальність за порушення та обхід економічних санкцій як обмежувального заходу, необхідно узгодити положення регулятивного законодавства у розглянутій частині. Таким чином, через притягнення до кримінальної відповідальності відбувається забезпечення дотримання економічних санкцій через погрозу застосування найсуворішої форми юридичної відповідальності при ухиленні від економічних санкцій.

Розглянемо склад злочину, яким пропонується доповнити чинний Кримінальний кодекс України.

«Стаття 114-3. Порушення спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) та/або умисний обхід санкції

1. Порушення (невиконання, перешкоджання виконанню) спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) та/або умисний обхід санкції,

– карається штрафом від двадцяти п'яти тисяч до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

2. Діяння, передбачене ч. 1 цієї статті, вчинене службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб чи стосовно предмета у великому розмірі,

– карається штрафом від сімдесяти п'яти тисяч до ста двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

3. Діяння, передбачене частиною першою чи другою цієї статті, вчинене організованою групою або службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або стосовно предмета в особливо великому розмірі,

– карається позбавленням волі на строк від шести до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

4. Особа, крім організатора, керівника організованої групи чи злочинної організації, яка вчинила діяння, передбачені ч.ч. 1, 2 або третьою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до повідомлення їй про підозру вона заявила про цей злочин та сприяла його розкриттю або запобіганню діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Примітка. 1. Під санкцією в цій статті слід розуміти таку, яку застосовано відповідно до Закону України «Про санкції»: а) секторальна санкція; б) персональна санкція, передбачена пунктами 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 16, 19 або пунктом 24-1 частини першої статті 4 названого Закону; в) персональна санкція, передбачена п. 25 ч. 1 ст. 4 названого Закону в частині зупинення фінансових операцій, заборони укладення договорів / вчинення правочинів та зупинення операцій за рахунками фізичної / юридичної особи.

2. Згідно з цією статтею відповідальність за порушення санкції, передбаченої пунктами 1, 2, 4, 5, 12 або 25 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції», настає за умови, якщо сукупна вартість предмета порушення перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або якщо предметом були товари військового призначення чи подвійного використання незалежно від їх вартості.

3. У цій статті розмір предмета злочину є великим, якщо його сукупна вартість в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, особливо великим – якщо його сукупна вартість в десять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян» [7].

Проаналізуємо вказаний склад злочину. Частина 1 ст. 114-3 законопроекту № 12406 від 14.01.2025 р. є бланкетною, оскільки відсилає до положень Закону України «Про санкції», які встановлюють заборону на діяння (дії чи бездіяльність), спрямованих на порушення та/або обхід санкції (санкцій), застосованої (застосованих) згідно з цим Законом тощо. Вказаний склад злочину сконструйований як формальний, тобто для притягнення до кримінальної відповідальності достатньо вчинення будь якої з форм діяння,

які визначені у ч. 1 ст. 114-3, а суспільно небезпечні наслідки знаходяться за межами складу, тобто не є його обов'язковою ознакою, а тому не впливають на кваліфікацію. Аналізуючи санкції ч. 1 – ч. 3 запропонованої статті, з урахуванням положень ч. 5 ст. 12 КК України, слід зазначити, що вказаний злочин віднесено до категорії тяжкого злочину, а запропоновані види покарань відповідають ступеню тяжкості вчиненого злочину. За вказані діяння пропонуються наступні види покарань: штраф (від 425 000 грн. до 2040 000 грн.) або позбавлення волі на строк від двох до десяти років, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років, конфіскація майна застосовуватиметься до суб'єкта як факультативний додатковий вид покарання.

Безпосереднім об'єктом вказаного злочину є стабільність фінансової системи держави, а в певних випадках зовнішня економічна (фінансова) безпека держави, оскільки вказаний склад пропонується закріпити у Розділі I Особливої частини КК України – «Злочини проти основ національної безпеки».

Об'єктивна сторона вказаного злочину проявляється в двох альтернативних діях (формах) – порушенні санкцій та обході санкцій, тобто пропонується кримінальна відповідальність за порушення/обхід основних санкційних обмежень на кшталт блокування активів та зупинення виконання саме економічних зобов'язань, а не будь-яких норм «законодавства про санкції».

Перша форма вчинення вказаного злочину характеризується порушенням (невиконання, перешкоджання виконанню) спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) (ч. 1 ст. 114-3 законопроекту). Порушення санкцій можуть проявитися у наступних діях: незамороженні коштів або економічних ресурсів підсанкційної особи; надання можливості в'їжджати на територію ЄС; надання заборонених фінансових послуг або здійснення фінансової діяльності з підсанкційною особою; торгівля підсанкційними товарами тощо.

Друга форма виражена в обході санкцій, термін «обхід санкції» вживається у значенні, наведеному в ст. 5-5, яку пропонується включити до Закону України «Про санкції», що передбачена у законопроекті № 12406 від 14.01.2025 р., наприклад, набуття активів, щодо яких фактичні обставини свідчать про їх належність особі, стосовно якої застосовано санкцію у виді блокування активів, або переміщення, зміна форми (перетворення) таких активів, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження таких активів або володіння ними, контролю над ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що такі активи прямо чи

опосередковано, повністю чи частково належать особі, щодо якої застосовано санкцію у виді блокування активів, або щодо яких така особа може здійснювати дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження тощо. Вважаємо, що форми обходу санкцій сформовані доволі широко, це будь-яка дія, спрямована на виведення активу з-під впливу санкцій.

Суб'єктивна сторона вказаного злочину характеризується умисною або необережною формою вини щодо першої форми вчинення вказаного злочину – порушення (невиконання, перешкоджання виконанню) спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) та умисною формою вини щодо другої форми – обхід санкцій.

Суб'єктом злочину, відповідно до Кримінального кодексу України, є «фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність» [10]. Суб'єкт вказаного злочину може бути як загальним – підсанкційна особа, яка порушила або сприяла порушенню чи обходу санкцій, так і спеціальним – службова особа, яка займає відповідальне становище та зазначена у пункті 2 примітки до статті 368 КК України чи особа, яка надає публічні послуги, та службова особа, яка займає особливо відповідальне становище та зазначена у пункті 3 примітки до статті 368 КК України (п.п. 4, 5 законопроекту).

Відповідно до законопроекту № 12406 від 14.01.2025 р. до фізичної особи, яка вчинила суспільно небезпечні дії, передбачені у ст. 114-3, поряд із покаранням може бути застосована спеціальна конфіскація як інший захід кримінально-правового характеру, пропонується внести відповідні зміни у ст. 96-1 КК України. Згідно з ч. 2 ст. 1 Закону України «Про санкції», «Санкції можуть застосовуватися з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність, а санкції у виді позбавлення державних нагород – проти будь-яких нагороджених осіб, зазначених у частині четвертій статті 3 цього Закону» [2]. У зв'язку з тим, що чинним Кримінальним кодексом України передбачена кримінальна відповідальність лише фізичних осіб, до юридичних осіб, на підставі положень Розділу XIV-I Загальної частини, можуть бути застосовані заходи кримінально-правового характеру, які за своєю правовою природою відносяться до інших – альтернативних кримінальному покаранню, заходів. Пропонується внести відповідні зміни до ст.ст. 96-3, 96-9 КК України. За порушення та обхід санкцій до юридичних осіб можуть бути застосовані: штраф, конфіскація майна або ліквідація бізнесу за винятком банків, стосовно яких ліквідація не застосовується. При ознайомленні із кваліфікуючими та

особливо кваліфікуючими ознаками аналізованого складу, звертає на увагу відсутність такої ознаки як вчинення суспільно небезпечних дій, вказаних у ч. 1 ч. 114-3 законопроекту, в умовах воєнного стану. Вважаємо, що цю ознаку необхідно додати та передбачити як особливо кваліфікуючу, оскільки вона суттєвим чином підвищує суспільну небезпеку діяння, яке передбачено у ч. 1 ст. 114-3 законопроекту.

Отже, законопроект № 12406 від 14.01.2025 р. пропонує внести в профільний Закон України «Про санкції» та чинний Кримінальний кодекс України наступні зміни: передбачити в Законі України «Про санкції» статті, які визначають, що забороняється вчиняти діяння (дії чи бездіяльність), спрямовані на порушення та/або обхід санкції (санкцій), застосованої (застосованих) згідно з цим Законом, а також визначає форми кримінально караного обходу санкцій. Але цей законопроект не встановлює обов'язку для підсанкційних осіб декларувати заблоковані активи. Їх розшук покладається на державу, що буде вимагати додаткових ресурсів. Встановлення обов'язку спростило б роботу Міністерства юстиції в стягненні активів у дохід держави і дозволило б бізнесу ідентифікувати проблемні активи; не застосовувати строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 114-3 КК України; призначати додаткове покарання у виді заборони права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; застосовувати заходи кримінально-правового характеру до юридичних осіб як альтернативні кримінальному покаранню; застосовувати спеціальну конфіскацію за вчинений злочин як вид іншого заходу кримінально-правового характеру; можливість звільнення від кримінальної відповідальності у разі виконання суб'єктом злочину певних умов, а саме особа, крім організатора, якщо до повідомлення їй про підозру вона заявила про цей злочин та сприяла його розкриттю або запобіганню діяльності організованої групи чи злочинної організації, однак, це не виключатиме застосування спеціальної конфіскації; ч. 3 ст. 382 КК України після слів «або інтересам юридичних осіб» пропонується доповнити словами «а так само умисне невиконання або перешкоджання виконанню судового рішення про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції». Вважаємо, що чітке врегулювання приписів регулятивного законодавства України, які пов'язані із накладанням санкцій, у тому числі і економічних, допоможе чітко сформулювати ознаки об'єктивної сторони та коло суб'єктів вказаного злочину.

Висновки. Проведений аналіз Закону України «Про санкції» та законопроектів щодо криміналізації порушення та обходу економічних санкцій як примусового обмежувального заходу, дозволяє зробити висновки про наступне: необхідність підвищення ефективності санкційної політики України через законодавчу регламентацію питань контролю за виконанням

санкційних приписів та відповідальності за їх порушення; узгодити положення регулятивного законодавства щодо запровадження санкцій та їх застосування; враховуючи зобов'язання України щодо адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, зокрема Директиви 2024/1226, пропонується внести зміни до кримінального законодавства України та запровадити кримінальну відповідальність за порушення та обхід спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) та/або умисний обхід санкції, оскільки відсутність персональної кримінальної відповідальності породжує безкарність та провокує порушення, впровадження кримінальної відповідальності надасть національним правоохоронним органам належні процесуальні підстави для здійснення розслідування та притягнення до відповідальності фізичних та юридичних осіб, винних у порушенні санкційних заборон та обмежень; визначити в національному законодавстві орган державної влади, уповноважений на здійснення контролю за дотриманням економічних санкцій; гармонізувати національне законодавство, що дозволить у майбутньому застосовувати механізми міжнародної правової допомоги з державами-членами ЄС у процесі розслідування та притягнення винних до кримінальної відповідальності, надасть додаткову необхідну нормативну базу для більш ефективної санкційної політики України.

Література:

1. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. Дата оновлення: 21.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 10.01.2025)
3. Безпека людини – безпека країни: Стратегія національної безпеки України, що затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 15.01.2025)
3. Державний реєстр санкцій. URL: <https://drs.nsd.gov.ua/> (дата звернення: 24.01.2025)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за порушення вимог санкційного режиму, діючого на захист національної безпеки і територіальної цілісності України: Проект Закону України від 01.09.2020 р. № 4002 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69769
5. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення законодавства про санкції: Проект Закону від 02.03.2021 р. реєстр. № 5193. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71293
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України та інших законів щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення законодавства про санкції : Проект Закону України від 25.01.2023 р. № 8384. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41227>
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України і Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про санкції» щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): Проект Закону України від 14.01.2025 р. № 12406. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/55621>

8. Письменський Є.М. Криміналізація та декриміналізація як методи реалізації кримінально-правової політики на сучасному етапі розвитку української державності. Міжнародний журнал «Право і суспільство». 2015. Вип. 2. С. 143-148. URL : file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Downloads/igorkozych,+pysmenskyu.pdf

9. Врублевський Б. Кримінальна відповідальність за порушення вимог законодавства про санкції: аналіз законопроекту від 25.01.2023 р. № 8384. URL : <https://pravo.ua/kryminalna-vidpovidalnist-za-porushennia-vymoh-zakonodavstva-pro-sanktsii-analiz-zakonoproektu/>

10. Кримінальний кодекс: Закон України від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 26.12.2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.01.2025)

References:

1. Zakon Ukrainy Pro sanktsii vid 14.08.2014 r. № 1644-VII [Law of Ukraine on Sanctions from August 14 2014, № 1644-VII]. Data onovlennia: 21.11.2024. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> [in Ukrainian].

2. Bezpeka liudyny – bezpeka krainy: Stratehiiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy, shcho zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 r. № 392/2020 [National Security Strategy of Ukraine Human security is the security of the country, approved by the Decree of the President of Ukraine from September 14, 2020, № 392/2020] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> [in Ukrainian].

3. Derzhavnyi reiestr sanktsii [State Register of Sanctions] Retrieved from <https://drs.nsd.gov.ua/> [in Ukrainian].

4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennia vidpovidalnosti za porushennia vymoh sanktsiinoho rezhymu, diiuchoho na zakhyst natsionalnoi bezpeky i terytorialnoi tsilisnosti Ukrainy: Proiekt Zakonu Ukrainy vid 01.09.2020 r. № 4002. [Draft Law of Ukraine On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Establishing Liability for Violation of the Requirements of the Sanctions Regime in Force to Protect the National Security and Territorial Integrity of Ukraine from September 1, 2020, № 4002] Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69769 [in Ukrainian].

5. Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za porushennia zakonodavstva pro sanktsii: Proiekt Zakonu vid 02.03.2021 r. reiestr. № 5193. [Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine to Establish Criminal Liability for Violation of Sanctions Legislation from March, 2, 2021, № 5193] Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71293 [in Ukrainian].

6. Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo ta Kryminalnogo protsesualnogo kodeksiv Ukrainy ta inshykh zakoniv shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za porushennia zakonodavstva pro sanktsii : Proiekt Zakonu Ukrainy vid 25.01.2023 r. № 8384 [Draft Law of Ukraine On Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Code of Criminal Procedure of Ukraine and Other Laws on Establishing Criminal Liability for Violation of Sanctions Legislation from January, 25, 2023, № 8384] Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41227> [in Ukrainian].

7. Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy i Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy ta Zakonu Ukrainy «Pro sanktsii» shchodo vstanovlennia vidpovidalnosti za porushennia spetsialnykh ekonomichnykh ta inshykh obmezhuvalnykh zakhodiv (sanktsii): Proiekt Zakonu vid 14.01.2025 r. № 12406 [Draft Law of Ukraine On Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Law of Ukraine «On Sanctions» to Establish Liability for Violation of Special Economic and Other Restrictive Measures (Sanctions) from January, 14, 2025, № 12406] Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/55621> [in Ukrainian].

8. Pysmenskyi, Ye.M. (2015). Kryminalizatsiia ta dekriminalizatsiia yak metody realizatsii kryminalno-pravovoi polityky na suchasnomu etapi rozvytku ukrainskoi derzhavnosti. [Criminalization and Decriminalization as Methods of Implementation of Criminal Law Policy at the Current Stage of Development of Ukrainian Statehood]. *Mizhnarodnyi zhurnal «Pravo i suspilstvo» – International Journal of Law and Society*, Vyp. 2, 143-148. Retrieved from file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Downloads/igorkozych,+pysmenskyi.pdf [in Ukrainian].

9. Vrublevskyi, B. (2023). Kryminalna vidpovidalnist za porushennia vymoh zakonodavstva pro sanktsii: analiz zakonoproiektu vid 25.01.2023 r. № 8384 [Criminal liability for violation of the requirements of the legislation on sanctions: analysis of the draft law № 8384 of 25.01.2023]. Retrieved from <https://pravo.ua/kryminalna-vidpovidalnist-za-porushennia-vymoh-zakonodavstva-pro-sanktsii-analiz-zakonoproiektu/> [in Ukrainian].

10. Kryminalnyi kodeks: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. 2341-III Data onovlennia: 26.12.2024 r. [Law of Ukraine Criminal Code from April, 5, 2001, № 2341-III] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

